

ILUSTRIRANI
SLOVENEČ
TEDENSKA · PRILOGA · SLOVENČA

LETO VII

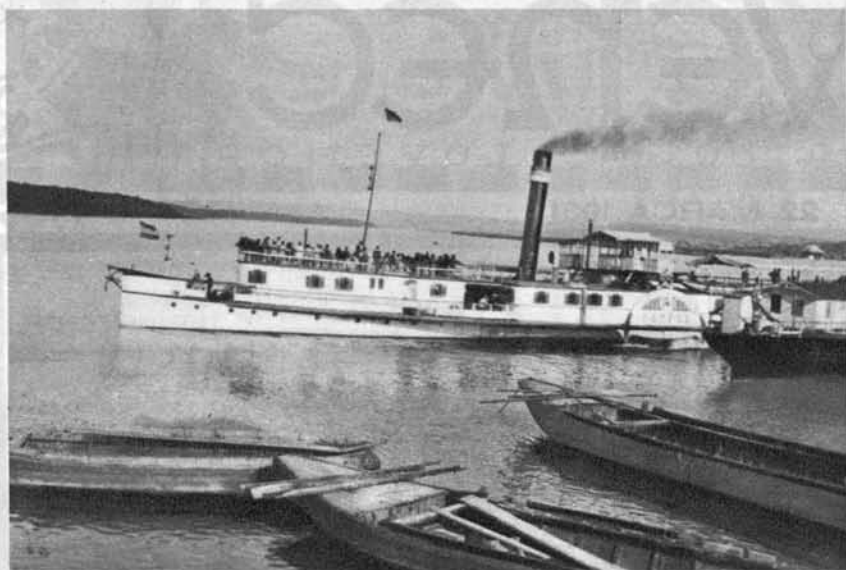
22. MARCA 1931

ŠT. 12

FR. KRAŠOVEC: SPOMLADI

Velika nesreča na Donavi med Belgradom in Pančevom. V noči od 6. na 7. t. m. sta trčila na Donavi dva parnika, »Zagreb« (glej sliko spodaj) in »Franchet d'Esperay«. »Zagreb« se je precej poškodoval, drugi parnik se je pa takoj potopil, pri čemer je utonilo nekaj oseb.

Ob 10 letnici smrti dr. Iv. Oražna, velikega dobrotnika slovenskega dijaštva. Dne 11. t. m. je minilo 10 let, odkar je umrl v Ljubljani zdravnik dr. Iv. Oražen, ki je zapustil vse svoje lepo imetje za naše akademike. Iz njega se vzdržuje danes v Ljubljani Oražnov dom, v katerem stanuje 50 revnih dijakov, mnogi pa dobivajo tudi brezplačno hrano. Spomin na tega plemenitega dobrotnika nam mora biti tem sveteljši, ker je po vojni umrlo pri nas že precej prav bogatih ljudi, katere je narod obkladal z vsemi mogočimi častmi in ki so si vse svoje imetje nabrali iz ljudstva, a se v svoji zadnji volji niso niti najmanj spomnili naših vsenarnodnih dobrodelnih in kulturnih ustanov.

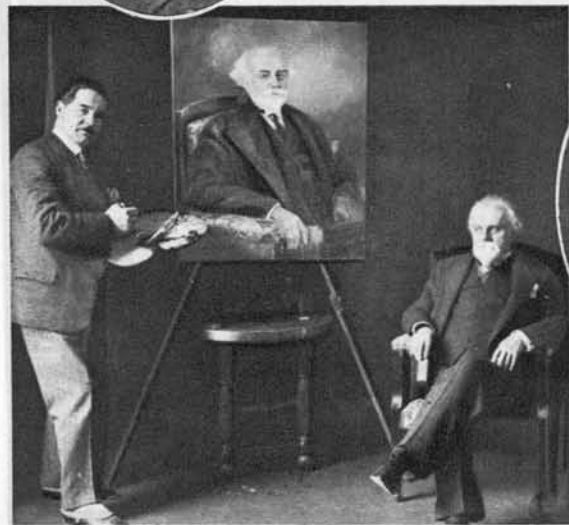
Spodaj: Struga Ljubljanice med frančiškanskim in čevljarjskim mostom, ki je bila toliko let v sramoto slovenske metropole, ki jo pa sedaj menda vendarle začnejo urejevati naprej.

Na desni: Iz razstave Toneta Kralja, ki jo je priredil od 8.—10. t. m. na zasebnem stanovanju v Frančiškanski ulici. Razstava je lepo pokazala nekaj najnovejših del tega odličnega našega umetnika, ki si je pridobil izmed vseh naših mladih slikarjev tudi v inozemstvu največ priznanja.

Na levi: Dr. Vladimir Ravnihar, znani naš javni delavec, ki je obhajal 6. t. m. šestdesetletnico svojega rojstva. Dr. Ravnihar uživa v vsej naši javnosti splošne simpatije zaradi svoje konciliantnosti.

Spodaj: Profesor Ivanov slika našega berlinskega poslanika dr. Živojina Balugžića.

General D. Pavlović, novi mario-borski mestni po-veljnik.

Iz mariborskega gledališča. Tu je nastopila letošnja sezono tudi »Gledališka družina mariborskih dijakov« z dvema francoskima komadoma in žela prav lep uspeh. Zgornja slika nam kaže prizor iz Gheonove »Igre o pohlepem mesarju«.

Spodaj: Mihael Osorgen, znameniti ruski pisatelj, ki živi sedaj kot izbežnik v Parizu in čigar dela prevaja v slovenščino Marija Kmetova. Ljudska knjižnica izda v kratkem roman »Sivčev vražek«, Mladika bo pa prihodnje leto objavila njegovo »Povest o sestri«. Nekaj odlomkov je izšlo že tudi v »Slovenčevih« podlistkih.

Na levi: Pevski zbor »Zvezda« v Mostah pri Ljubljani, ki je praznoval pred kratkim 10-letnico svojega marljivega delovanja. Predseduje mu g. Fr. Požnel, njegov pevovodja je pa prof. Mirko Avsenak.

Spodaj: Iz studija našega radija: magistri izpod Šmarne gore, ljubljenci naših podežel. poslušalcev.

Spodaj: Rajhenburška gasilska godba, ki je obhajala pred kratkim svojo petletnico, a v kljub kratki dobi svojega obstoja slovi po vsem Posavju za eno najboljših. Za godbo izredno navdušene fante vodi g. kapelnik A. Šabec.

(Foto Bavec, Rajhenburg.)

Spodaj na desni: Pozdrav »Ilustriranemu Slovincu« in vsem njegovim bralcem iz kršne Črne gore od slovenskih fantov, ki služijo tam (v Podgorici) kralju in domovini. Fantje so vsi iz bivše Štajerske in že sedaj žele tudi vsem svojim znancem in znankam vesele velikonočne praznike.

Naše domače obrti, ki izumirajo: platnarstvo

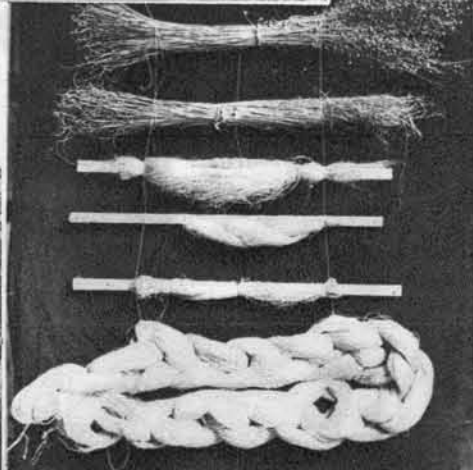
Sušilnica lanu (na levi) in terice pri trenju lanu (na desni). Motiv s slovenske Koroške.

Dolenjska predica.

Predelava lanu v Beli krajini. V sredi tukačice (X), ki lan tolčejo, na levi terica pri trlici (XX), na desni česanje prediva na grebenu.

Od lanu do osnove. Od zgoraj navzdol: popukan lan s semenjem, osmukan lan, otrt lan, povosmo prediva, preja osnova za tkanje.

Na levi: Adlešičke predice.

V Valvasorjevih časih je zlasti kranjsko domače platno naravnost slovelo. Napredujoča tekstilna industrija pa je začela kmalu izpodrivati domače izdelke in danes je izdelovanje domačega platna omejeno komaj na nekaj krajev. Največ se ga prideluje še v Beli Krajini okoli Adlešič, Preloke in Vinice. Posamezni tkalci so pa raztreseni po raznih krajih naše domovine in delajo navadno le še prav debele rjuhe iz debele lanene ali konopnene domače preje. Najboljše platno izdelujejo iz lanu ali konoplje. Lan je dvojen: jari in zimec. Dozoreli lan se popuka in osmuka semena. Množino pridelanega lanu štejejo po kopah, ki ima 60 rukoveti (snopičev — tolikšnih, kolikor more dlan objeti). Iz semena izdelujejo firnež in laneno olje. Lan se nato »godi« da rosi ali v vodi, da se lahko ločijo vlakna od stebila. Ko je goden, pride v sušilnico. Tu ga pri precejšnji vročini tako posuše, da postane popolnoma krhek. Še toplega dobe (na Belokranjskem najprej »tukačice« in za temi) terice, da ga otarejo s trlicami. Potem, ko so odletela stebelca, ostanejo sama vlakna, ki so še pomešana s pezdirdjem. Tega se predivo očisti in razčeše na železnih grebenih v »povesma«. To so iz prediva lepo razčesane kite, ki so pripravljene za prejo. Na sličen način se predelajo konoplje v konopneno predivo. Povesma se privežejo na preslice, ki jih zatikajo Belokranjci kar za pas in predejo na roke, drugod pa jih zatikajo na kolovrate, ki jih gonijo z nogo. Ročno predenje gre počasi od rok, nekoliko hitreje gre na kolovratih, najbolj urno pa predejo stroji v predilnicah. Edina predilnica za laneno prejo je pri nas v Grosupljem. Dobljena preja se previja na

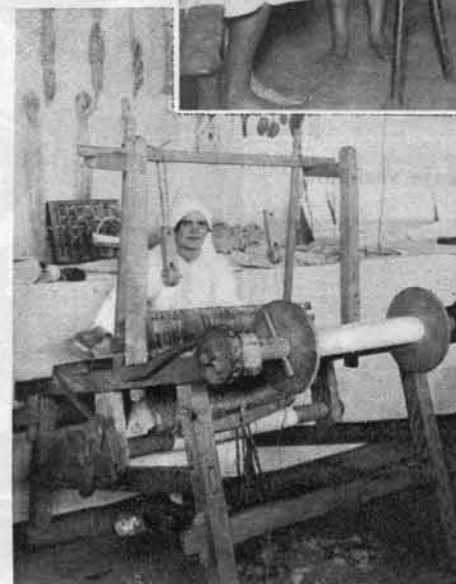
Koroške terice pri trlicah, v ozadju tipični stogi za sušenje sena.

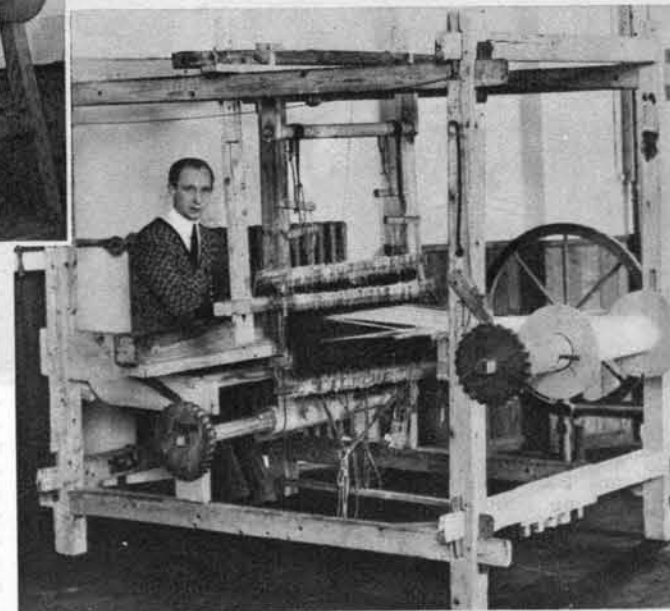
Sukanje cevi na kolovratu, v ozadju tkalka.

Predpriprave za tkanje platna na Vinici. Predica prede na roke (1), navijanje štrene na rašku (2), navijanje preje v klopčiče (3), snovanje preje skozi deščico na veliko vreteno (4), vezanje ničalnice (5).

Belokranjska tkalka za starinskimi »krosni«.

Na desni: Polmehanična »krosna« novejšega tipa na ročni pogon, ki jih uvaja pri nas banska uprava.

»rašku« v štrene, iz katerih navijajo klopčiče. Iz teh se navija skozi deščico na veliko navpično motovilo, da se dobi »osnova«. Snovanje zahteva veliko pozornost in spretnost, ker se snuje s priprostimi orodjem. V tovarnah snujejo s posebnimi stroji kar na železne valje, ki jih potem vpregajo v statve, kar olajša delo in prihrani mnogo časa. Osnova se nato »presnuje« na krosna. To se napravi tako: Najprej se osnova (glej sliko) razplete, da se lahko navija na sprednje vreteno. Nato se prepeljejo niti skozi dvojne ničalnice in greben na zadnje vreteno in se tam privežejo. Vdevanje je precej zamudno, ker se mora vdevati navadno čez 1000 niti skozi ušesa ničalnic in zelo ozke prostore med zobci grebena. Ničalnice se premikajo gor in dol s »podnožniki«, da odpirajo »zev«, skozi katero meče tkalec čolnič z votkovo nitjo. Votkovo nit zabiha trdo pravokotno na osnovo, da postane tkivo gosto. V čolniček vtikajo »cevi«, na katero je navit »votek«. Tega nasuka pomagatiča na cevi na kolovratu. Na vsakih krosnih ali stavah se je stkalo dnevno navadno do 6 m platna, med tem, ko se nate na pol mehaničnih stavah lahko do 18 m platna na dan. Takšno krosna se že uvajajo po deželi. Na njih se lahko poleg domačega platna tudi takozvana »kontenina«, brisače, prti in tudi umetna svila za letne obleke. Čolniča ni treba metati z roko, ampak ga mehanična priprava na brdu pregiblje hitro skozi zev sem in tja.

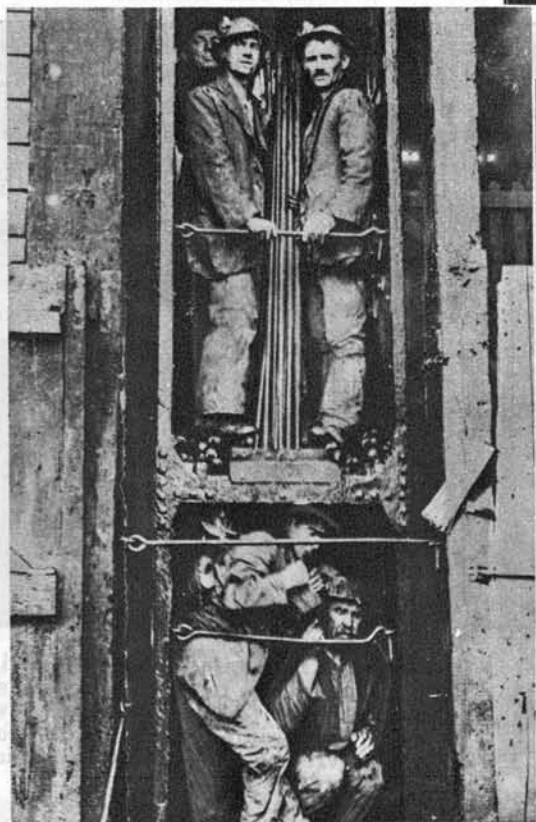
Z otvoritvijo tekstilne šole v Kranju bo našemu domačemu tkalstvu zelo pomagano, ker se bodo našla nova pota in viri, za katere so izrabljali v našo škodo ali v svoje sebične namene. B. R.

Trpini izpod zemlje

Med vsem delavstvom ima rudar nedvomno najnevarnejše in najtežje življenje. Globoko v zemeljskih rovih koplje blaten in moker v večni temi, zgolj pri brleči rudarski svetiljki naš premog, železo itd., pri tem je pa še vsako minuto izpostavljen smrtni nevarnosti, saj nikoli ne ve, kdaj ga bo zasulo, kdaj ga bo zalila voda ali kdaj ga bodo zadušili plini. Komaj da si moremo predstavljati to hudo in težko življenje, zato ni nobenega dvoma, da bi morali imeti ravno rudarji znatno krajši delovni čas in znatno boljše plače nego katerokoli drugo delavstvo. V naslednjem objavljamo nekaj slik iz notranjščine angleških premogovnikov, katerim so precej podobni tudi vsi drugi rudniki drugod po svetu. Le nemški so urejeni mnogo modernejše.

Na levi: Rudarji se peljejo v šaht. — Zgoraj: Kopač pri svojem poslu.

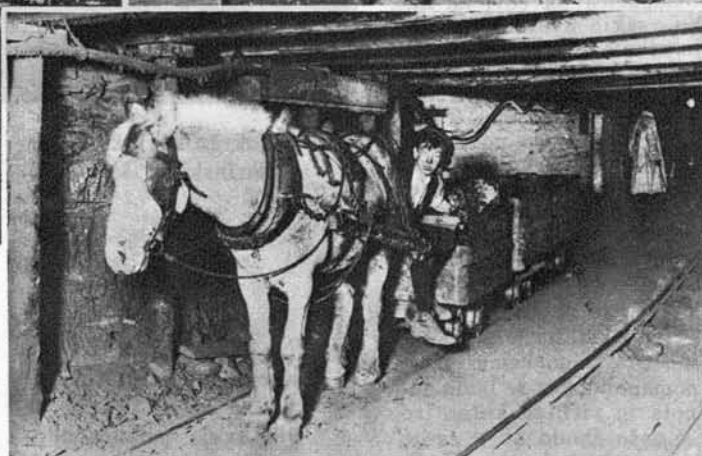
Nalaganje vozičkov.

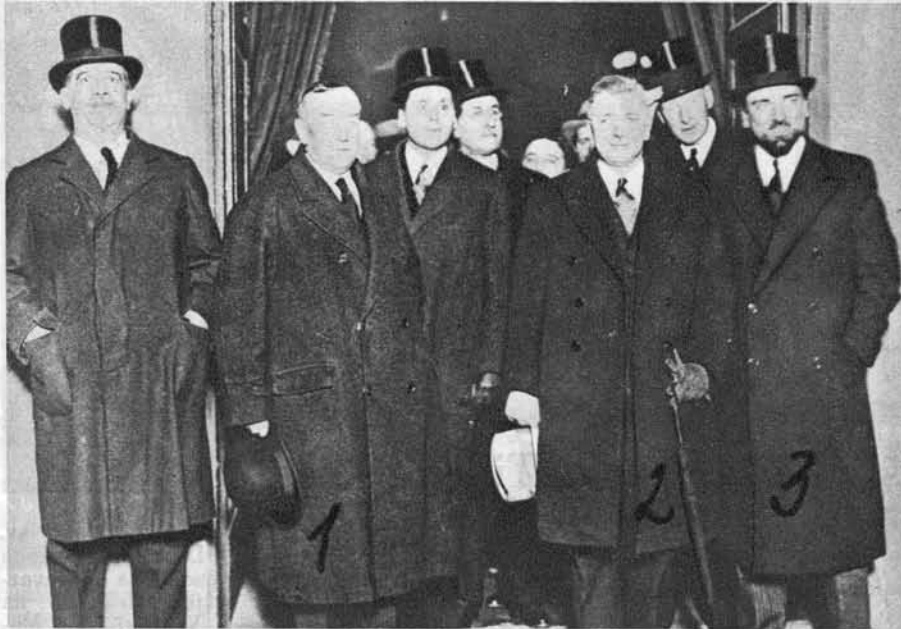
Vrtanje premoga v rovu.

Na desni: Po mnogih rovih prevažajo vozičke še s konji, ki ne bodo nikoli več videli božjega solnca.

Zgoraj na desni: Priklopljanje vozičkov na podzemsko električno železnico.

Zgodovinski uspeh v razorožitvenih prizadevanjih. Vse človeštvo je prepričano, da je glavni korak k miru razorožitev, vendar so ostala doslej še vsa tozadevna prizadevanja skoro brez uspeha. Lanska konferenca za pomorsko razorožitev je rodila le sporazum med Anglijo, Japonsko in Ameriko, ker je Italija zahtevala enako tonažo kot Francija. Velika gospodarska kriza je pa sedaj na angleško posredovanje prisilila tudi Italijo, da je popustila in je bil dne 1. t. m. podpisan sporazum. Spodnja slika nam kaže angleškega zun. ministra Hendersona (1) in mornariškega min. Alexandra (2), ki sta uspešno vodila pogajanja z italijanskim zun. ministrom Grandijem (3).

Nemški zun. minister dr. Curtius (X) je obiskal v začetku tega meseca Dunaj in imel ob tej priliki važne politične in gospodarske konference z avstrijsko vlado, zlasti z njenim zunanjim ministrom dr. Schobrom (XX). Dogovorjena je bila še nadaljnja poglobitev sodelovanja obeh bratskih držav. Umevno je, da je vzbudil obisk veliko pozornost v vsej Srednji Evropi, zlasti pa še v sosednjih državah.

Na desni: Nova prestolnica Indije. Zadnja leta so zgradili v osrčju Indije popolnoma novo mesto, Novi Delhi imenovano, ki je določeno za novo indijsko prestolnico. Angleški arhitekti so uporabili vse svoje spretnosti, da so uspešno združili evropsko smotrenost z indijsko arhitekturo. Dne 10. p. m. se je vršila slovesna posvetitev te najmodernejše prestolnice in vse osrednje indijske oblasti in institucije se preselijo sedaj sem. Slika na desni nam kaže prihod podkralja lorda Irwina pred novo vladno palačo.

Na levi in na desni: Prve izvorne slike katastrofalnega potresa na Novi Zelandiji, ki so prispele v Evropo. Kakor znano, je divjal meseca februarja na Novi Zelandiji silen potres, ki je povzročil milijonske škode in usmrtil nad 1000 oseb. Njegovo središče je bilo v mestu Napier. Leva slika nam kaže cesto Hesting v Napieru, kjer so bile dotlej najelegantnejše trgovine, na desni pa vidimo cesto v mestni okolici, polno globokih razpoklin, da je na njej onemogočen vsak promet.

M. Maleš: sv. Kozma, lesena soha za Hočevarjevo lekarno na Vrhniki. Maleš je izvršil zadnje čase tudi že več pomembnih cerkvenih del.

Iz najnovejših del kiparja Tineta Kosa

Tudi naš znani kipar Tine Kos je izvršil zadnje čase več izredno posrečenih cerkvenih naročil, izmed katerih objavljamo zgoraj dve. Leva slika nam kaže glavni oltar v salezijanski cerkvi v Veržeju; na levi oltarja je kip sv. Frančiškega Saleškega, na desni pa kip don Bosca. Desna slika nam pa kaže Marijo z Jezuščkom in don Boscom na salezijanskem nagrobnem spomeniku pri Sv. Križu v Ljubljani, ki je bil odkrit jeseni. Načrt za spomenik (dolga je 7.2 m, visok pa 3.8 m) je izdelal kipar sam, skulpture so pa iz nabrežinskega marmorja.

Miha Maleš: sv. Damjan, lesena soha za Hočevarjevo lekarno na Vrhniki. M. Maleš je nedavno jako posrečeno prenovil tudi več baročnih oltarjev za žuženberško cerkev.

Sportni vestnik

Zgoraj na levi: Pisana družba ob priliki velikih smučskih tekem v Bohinju. Od leve na desno: K. Šircelj, načelnik in ustanovitelj najstarejšega jugoslov. smučarskega kluba SK Ilirija; jugoslov. smučarski prvak J. Janša; I. Kosec, sportni referent »Ilustr. Slovenca«; Norvežan Guttormsen; najboljši jugosl. skakalec Šrnelj.

Zgoraj na desni: Lep skok češkega smučarja Šimunka ob priliki smučskih tekem.

Dva prvaka pretekle sezone na ledu.

Na levi: Sonja Henie, stara 17 let, svetovna prva-kinja v umetnem drsanju.

Na desni: Class Thunberg, »Nurmi na ledu« imenovan, svetovni prvak v teku na ledu.

